

Староста Інна Олександрівна
студент 4-го курсу ННІ №3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сокиран Ф. М.**
професор кафедри криміналістики та
судової медицини, к.ю.н., доцент

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГРАБЕЖІВ І РОЗБІЙНИХ НАПАДІВ

На жаль, на сьогоднішній час в Україні масово процвітають грабежі і розбої. Практика розслідування цих злочинів, показує, що безпосередніми предметами злочинного посягання є гроші та цінні папери, мобільні телефони, годинники, коштовності, прикраси, транспортні засоби (автомобілі, мопеди, велосипеди), теле-, фото-, відеоапаратура, музичні інструменти, одяг, взуття, вино-горілчані напої або продукти харчування та інше. Також зустрічаються випадки вчинення нападів на автомобільному транспорті, найчастіше вони здійснюються на водіїв таксі. Грабежі, розбої є тяжкими злочинами, покарання за які передбачені статтями 186, 187 КК України. При їх вчиненні злочинці прагнуть заволодіти матеріальними цінностями та (або) спричинити шкоду здоров'ю потерпілого. Тому криміналістична характеристика цих злочинів охоплюється їх основними схожими особливостями. Законодавець розмежував грабежі та розбої, виходячи з міри небезпеки насильства, застосованого при їх вчиненні[1, с. 155]

В останні роки характерною особливістю розбійницького нападу є те, що такі злочинні акції, як правило, здійснюються групою, що робить звичайні способи їх вчинення більш витонченими, досконалими і результативними для злочинців. При цьому нерідко використовуються різноманітні види сучасної вогнепальної зброї, найновіші технічні пристосування, інструменти та інші засоби ураження. Так, приймаючи рішення про напад на інкасатора чи касира, злочинці визначають спосіб вчинення злочину: вивчають шлях пересування інкасаторів чи касирів з грошовими коштами, старанно аналізують наявність охорони, визначають найбільш зручні ділянки, де можна вчинити напад, планують способи схову й реалізації викрадених матеріальних цінностей. Якщо напади вчиняються на власників житлових приміщень, у яких є матеріальні цінності, то способи їх вчинення частіше за все пов'язані зі сферою діяльності власників майна (бізнес, торгівля тощо), видом і особливостями предмета посягання, його споживчою вартістю, характерними рисами і кримінальними навичками злочинців первісних слідчих дій по провадженню про грабежі й розбої багато в чому залежить від того, чи відкривається кримінальне провадження у зв'язку із затримання підозрюваного на місці злочину або по факту вчинення злочину. Якщо провадження відкривається по факту скоєння злочину, то розслідування звичайно починається з допиту потерпілого, огляду місця події, огляду одягу

й огляду потерпілого, призначення у відношенні його судово-медичної експертизи, допиту свідків-очевидців. Побачивши перед собою злочинця, особливо озброєного, людина розгублюється. Почуття страху в окремих потерпілих буває настільки велике, що вони іноді на якийсь час навіть непритомніють, а коли приходять до тями й починають думати, як варто діяти в обстановці, що виникла (чи кликати на допомогу, чи робити опір, чи віддавати злочинцеві речі без усякого опору або бігти), проходить якийсь час, достатнє для того, щоб злочинець міг заволодіти цінностями й зникнути[1, с. 119].

Особам, які вчиняють грабежі й розбої, притаманні цинізм, зухвалий і нахабний характер злочинних дій. Такі злочини звичайно вчиняються в присутності очевидців у парках, на вокзалах, у громадському транспорті та інших громадських місцях. При цьому злочинці розраховують, що очевидці не перешкоджатимуть злочину, боячись наразитися на напад. Вчиняючи грабіж чи розбійницький напад, злочинці враховують певні обставини (місце події, риси, властиві особі потерпілого, характер майна, яким передбачається заволодіти) і визначають спосіб, час, знаряддя і засоби, які можуть бути використані під час нападу[2]. Тому до моменту допиту він не завжди встигає заспокоїтися: плаче, обурюється нахабністю злочинця, продовжує відчувати страх, не може змиритись із втратою викрадених цінностей, відчуває біль від отриманих тілесних ушкоджень. З огляду на ці обставини, треба перед допитом з потерпілим, пояснити йому необхідність відновлення в пам'яті всіх обставин що відбувались, які можуть мати вирішальне значення для розшуку й викриття злочинця.

Вагому роль в процесі розслідування даних кримінальних правопорушень відіграють сліди, які залишаються на його місці. Якщо грабіж або розбій вчинені на відкритій місцевості, то сліди утворюються: від принесених на місце злочину речей, залишених або викинутих знарядь; вчиненого пострілу; в результаті боротьби злочинця і потерпілого; у зв'язку з використанням транспортних засобів. У цьому випадку на місці злочину залишаються наступні сліди: сліди рук, взуття, транспортних засобів, сліди паління, волокна одягу, сліди крові, тілесні ушкодження на тілі потерпілих і підозрюваних[3, с. 648]. Вони надають певну інформаційну допомогу у пошуку осіб причетних до скоєння даних правопорушень.

Для розслідування грабежів та розбоїв виникає необхідність у проведенні різноманітних експертиз, найбільш поширеними з яких є судово-медична, криміналістична, судово-психіатрична, судово-хімічна.

Отже, способи вчинення грабежів і розбоїв є різноманітними, і злочинці обирають у кожному конкретному випадку той чи інший спосіб залежно від конкретних обставин. На відміну від деяких інших злочинів, грабежі та розбої мають одноманітний характер, тому успіх розслідування в основному залежить від того, чи зумів слідчий повною мірою використати інформацію, яку він одержав на першій стадії розслідування, від його вміння працювати з

матеріальними джерелами, доказами. Тому істотного значення набуває встановлення таких обставин:

- місце, час, умови вчинення грабежу чи розбійницького нападу, наявність очевидців;
- хто вчинив розбійний напад чи грабіж (вік, професія нападника, чи притягався раніше до кримінальної відповідальності, якщо так, тоді де він відбував покарання, коло його знайомих, злочинні зв'язки і т. ін.);
- роль кожного співучасника злочину, вчиненого групою (організатор, виконавець, підбурювач, пособник);
- чи провадились певні дії та які конкретно щодо приховування злочину;
- який характер насилля, застосованого до потерпілого;
- якщо у ході злочину було застосовано зброю (вогнепальну, холодну, хімічну), тоді кому вона належить, де, коли і в кого придбана або відібрана тощо;
- хто став жертвою нападу, його стан здоров'я і тяжкість тілесних ушкоджень, а також яка ступінь заподіяння моральної та матеріальної шкоди;
- що саме викрадено, кому воно належало, індивідуальні особливості та споживча вартість матеріальних цінностей;
- які обставини сприяли вчиненню грабежу або розбійницького нападу.

Список використаних джерел :

1. Жолтанська І. І., Кузнецов В. А., Щавелєв А. В., Димитрова Ю. В., Кушніренко Н. В. Методика дактилоскопічної експертизи. Експертна спеціальність 4.6 «Дактилоскопічні дослідження». К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2017. 255 с
2. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : Інструкція від 03.11.2015 № 1339: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.
3. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.]; за заг. ред. В. В. Пясковського. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Філія вид-ва « Право », 2020. - С.664